

OPINIA
KRAJOWEJ RADY SĄDOWNICTWA

z dnia 7 lipca 2023 r.

w przedmiocie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (UD262, druk sejmowy nr 3216)

Krajowa Rada Sądownictwa, po zapoznaniu się z rządowym projektem ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (UD262, druk sejmowy nr 3216), przedstawionym przy piśmie Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości z dnia 3 kwietnia 2023 r. (znak: DLPK-I.400.5.2022) pozytywnie opiniuje projekt w części dotyczącej sądownictwa, sędziów i asesorów sądowych zgłaszając uwagi do zmian proponowanych w ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych dotyczących policji sesyjnej oraz uwagi do instytucji wyroku częściowego i regulacji dotyczących konsekwencji zmian składu sędziowskiego wprowadzanych do ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego. Mając na uwadze zakres kompetencji Rady do opiniowania przedstawionych jej aktów prawnych, określony w art. 3 ust. 1 pkt 6 ustawy o KRS, niniejsza opinia nie obejmuje art. 5-8 przedstawionego projektu, dotyczących Prawa o adwokaturze, ustawy o radcach prawnych, ustawy o rzecznikach patentowych i Prawa o prokuraturze, od których opiniowania Rada odstępuje.

I. Zagadnienia wstępne

Przekazany Radzie do zaopiniowania projekt wprowadza zmiany w:

- ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 217, z późn. zm.),

- ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r. poz.1375, z późn. zm.),
- ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138, z późn. zm.),
- ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2021 r. poz. 53, z późn. zm.),
- ustawie z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz.U. z 2022 r. poz. 1184, z późn. zm.),
- ustawie z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1166),
- ustawie z dnia 11 kwietnia 2001 r. o rzecznikach patentowych (Dz.U. z 2023 r., poz. 303),
- ustawie z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami (Dz.U. z 2021 r. poz. 1212, z późn. zm.),
- ustawie z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz.U. z 2022 r., poz. 1247, z późn. zm.),
- ustawie z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2021 poz. 2095, z późn. zm.),
- ustawie z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz.U. z. poz. 1700) oraz
- ustawie z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2600).

II. Zmiany Kodeksu postępowania cywilnego

Celem tej części projektu jest wprowadzenie trwałych zmian w Kodeksie postępowania cywilnego z dnia 17 listopada 1964 r. (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 z późn. zm.; dalej: k.p.c.), które umożliwią przeprowadzanie posiedzeń zdalnych za pomocą technologii informatycznych umożliwiających komunikację na odległość. Obecnie takie rozwiązania są stosowane na szerszą skalę na mocy ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. z 2021 r. poz. 2095, z późn. zm., dalej: „ustawa dot. COVID-19”) i mają charakter tymczasowy.

Projekt ustawy zawiera szczegółowe zapisy dotyczące sposobu i warunków przeprowadzenia posiedzenia jawnego za pomocą technologii umożliwiających komunikację na odległość (posiedzenie zdalne), w którym niektórzy uczestnicy mogą znajdować się poza budynkiem sądu. Zasady te zostały określone w proj. art. 151 k.p.c. Przewidziano również wyjątki od możliwości korzystania z tych rozwiązań, które są uzależnione od dobra uczestników postępowania lub interesu publicznego (projektowane: art. 154 § 1, art. 547 § 4 k.p.c.). Proponowane zmiany w art. 235 § 2 k.p.c. precyzują, że podczas posiedzenia zdalnego sąd będzie mógł przeprowadzić dowód na odległość, o ile jego charakter na to pozwala. Dodatkowo wprowadzono możliwość przeprowadzenia posiedzenia mediacyjnego przez mediatora za pomocą technologii umożliwiających komunikację na odległość, o ile strony wyrażą na to zgodę (art. 183¹¹ k.p.c.).

Jednym z celów wprowadzanych zmian w k.p.c. jest umożliwienie stałego doręczania pism sądowych pełnomocnikom za pośrednictwem portalu informacyjnego. Obecnie takie rozwiązanie ma charakter tymczasowy i wynika jedynie z art. 15zszs⁹ ustawy dot. COVID-19. Aby osiągnąć ten cel, konieczne jest zmienienie przepisów ogólnych dotyczących udostępniania stronom odpisów, kopii lub wyciągów z akt sprawy (projektowany art. 9 § 1¹ k.p.c.) oraz wprowadzenie kompleksowych regulacji dotyczących doręczania pism sądowych za pośrednictwem portalu informacyjnego (proj. art. 131^{1a} k.p.c., projektowana zmiana art. 142 § 1 k.p.c.).

III. Zmiany w ustawie – Prawo o ustroju sądów powszechnych

Mając na celu usprawnienie procesu zarządzania systemami teleinformatycznymi w Ministerstwie Sprawiedliwości projektodawca zakłada przeniesienie odpowiedzialności za zapewnienie odpowiednich warunków techniczno-organizacyjnych sądów w zakresie informatyzacji sądów oraz ich obsługi informatycznej na poziom apelacji. W związku z tym proponuje się zmianę w art. 31a p.u.s.p., która upoważniałaby dyrektora sądu apelacyjnego do realizacji zadań z zakresu informatyzacji sądownictwa na terenie całej apelacji. Jego kompetencje zostaną rozszerzone o kierowanie działalnością administracyjną sądów w zakresie obsługi informatycznej oraz wdrażania nowych rozwiązań teleinformatycznych. W ramach swoich obowiązków dyrektor sądu apelacyjnego będzie odpowiadać za zapewnienie odpowiedniej infrastruktury sprzętowej, licencji na oprogramowanie, bezpieczeństwa teleinformatycznego oraz organizację szkoleń dla użytkowników systemów teleinformatycznych. Niektóre zadania związane z centralnymi rozwiązaniami informatycznymi będą mogły być powierzone przez Ministra Sprawiedliwości wybranym

dyrektorom sądów apelacyjnych. Dyrektor sądu apelacyjnego, w związku z przejęciem odpowiedzialności za realizację zadań z zakresu informatyzacji sądownictwa, będzie miał do dyspozycji wszelkie niezbędne zasoby, w tym finansowe, materialne i kadrowe. Ze względu na specjalistyczną wiedzę wymaganą przy realizacji tych zadań oraz ich złożoność, część z nich powinna być wykonywana przez pracowników sądów apelacyjnych, a nie przez Ministerstwo Sprawiedliwości.

W wyniku zmian w art. 31a p.u.s.p., dyrektor sądu apelacyjnego zostanie ustanowiony jako pracodawca dla pracowników sądów zajmujących się informatyzacją sądownictwa i obsługą informatyczną na terenie danej apelacji. Dotyczy to stanowisk takich jak administrator systemu informatycznego, inspektor bezpieczeństwa teleinformatycznego czy menedżer usługi. W związku z tym wprowadzono również zmiany w art. 31a § 1 pkt 3 ustawy o systemie prawnym, dodając zastrzeżenie na rzecz dyrektora sądu apelacyjnego w nowym przepisie art. 31a § 1b. Realizacja przedstawionej wyżej koncepcji zatrudnienia pracowników zajmujących się informatyzacją sądownictwa i obsługą informatyczną sądów przez dyrektora sądu apelacyjnego wymaga określenia sytuacji tej grupy pracowników wraz z wejściem w życie projektowanych zmian. Zagadnienie to wyjaśnia wprowadzany przepis art. 12 p.u.s.p. (staną się oni pracownikami zatrudnionymi w danym sądzie apelacyjnym i zachowają ciągłość pracy, przy czym miejsce wykonywania obowiązków służbowych nie ulega zmianie).

Zmiany w art. 53 p.u.s.p., polegające na uchyleniu § 1a-1c i § 5, mają na celu dostosowanie przepisów do nowych regulacji dotyczących sądowych systemów teleinformatycznych, zawartych w projekcie art. 175da ustawy o systemie prawnym. Nowe przepisy precyzują kwestie związane z rodzajami systemów teleinformatycznych tworzonych przez Ministra Sprawiedliwości, wskazują podmiot odpowiedzialny za ich administrowanie oraz regulują kwestie współadministrowania danymi, w tym danymi osobowymi. Ponadto, Minister Sprawiedliwości będzie mógł określić, w drodze rozporządzenia, wymagania dotyczące bezpieczeństwa, wydajności i rozwoju systemów teleinformatycznych stosowanych w sądach powszechnych.

Przedstawiony projekt zawiera także propozycję zmiany przepisów dotyczących tzw. „policji sesyjnej” w ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2072, z późn. zm.; dalej: p.u.s.p.) i jest wynikiem działań Rzecznika Praw Obywatelskich (RPO), zgodnie z którego stanowiskiem, wyroki w sprawach Słomka przeciwko Polsce (nr skargi 68924/12) oraz Lewandowski przeciwko Polsce (nr skargi 66484/09) wskazują na konieczność zmiany sposobu funkcjonowania mechanizmu wymierzania kar porządkowych przez sądy.

W wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPCz) z dnia 6 grudnia 2018 r. w sprawie Słomka przeciwko Polsce poruszono kwestię właściwości sądu do orzekania o pozbawieniu wolności w trybie „policji sesyjnej” oraz realizacji prawa ukaranego do skutecznej drogi odwoławczej. Trybunał uznał, że kara porządkowa 14 dni pozbawienia wolności dla skarżącego za naruszenie powagi sądu stanowiła naruszenie prawa do wolności wyrażania opinii i naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Trybunał zwrócił również uwagę na naruszenie prawa do rzetelnego postępowania sądowego wobec skarżącego, wskazując m.in., że nie przeprowadzono odrębnego postępowania przed innym składem, orzekając pod nieobecność skarżącego, sędziowie nie dali mu możliwości ustosunkowania się do poczynionych ustaleń ani złożenia wyjaśnień i oświadczeń. Ponadto nałożona na skarżącego kara była najsurowszą z przewidzianych w obowiązujących przepisach, a kumulacja ról pokrzywdzonego i sędziego mogła wywołać obawy co do bezstronności sądu.

W wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: ETPCz) z dnia 6 grudnia 2018 r. w sprawie Słomka przeciwko Polsce poruszono kwestię właściwości sądu do orzekania o pozbawieniu wolności w trybie „policji sesyjnej” oraz realizacji prawa ukaranego do skutecznej drogi odwoławczej. Trybunał uznał, że kara porządkowa 14 dni pozbawienia wolności dla skarżącego za naruszenie powagi sądu stanowiła naruszenie prawa do wolności wyrażania opinii i naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Trybunał zwrócił również uwagę na naruszenie prawa do rzetelnego postępowania sądowego wobec skarżącego, wskazując m.in., że nie przeprowadzono odrębnego postępowania przed innym składem, orzekając pod nieobecność skarżącego, sędziowie nie dali mu możliwości ustosunkowania się do poczynionych ustaleń ani złożenia wyjaśnień i oświadczeń.

W wyroku ETPCz z dnia 3 lipca 2012 r. w sprawie Lewandowski przeciwko Polsce Trybunał zajął podobne stanowisko jak w sprawie Słomka przeciwko Polsce. Skarga dotyczyła zarzutu braku bezstronności sądu oraz naruszenia wolności wyrażania opinii skarżącego. Trybunał uznał, że decyzja sędziego o ukaraniu skarżącego karą porządkową bez możliwości obrony lub wyjaśnienia swojego stanowiska była sprzeczna z właściwym podziałem ról procesowych i zasadą, że nikt nie może być sędzią we własnej sprawie. Trybunał krytycznie ocenił również sytuację, w której postępowanie odwoławcze w przedmiocie nałożenia kary porządkowej nie miało wpływu na sytuację skarżącego z powodu natychmiastowej wykonalności nałożonej sankcji.

Polskie prawo przewiduje gradację środków i kar możliwych do zastosowania przez sądy w ramach „policji sesyjnej”. Zgodnie z art. 48 § 1 p.u.s.p., przewodniczący składu sądu może upomnieć osobę naruszającą powagę, spokój lub porządek czynności sądowych, a po bezskutecznym upomnieniu sąd może ją wydaląc z sali rozpraw. Warunkiem zastosowania takiej sankcji wobec strony jest uprzedzenie jej o skutkach prawnych nieobecności. W przypadku gdy te uprawnienia perswazyjne nie są wystarczające, sąd ma uprawnienie do sankcjonowania nieuprawnionych czynności w celu utrzymania i przywrócenia ładu procesowego oraz ochrony praw uczestników procesu. Zgodnie z art. 49 § 1 p.u.s.p., w razie naruszenia powagi, spokoju lub porządku czynności sądowych albo ublżenia sądowi, innemu organowi państwowemu lub osobom biorącym udział w sprawie, sąd może ukarać winnego karą porządkową grzywny do 3000 złotych lub karą pozbawienia wolności do 14 dni. Kary te nie mogły być zastosowane post factum (zob. uchwała składu 7 sędziów SN z dnia 26 października 2011 r., I KZP 8/11).

Karalność kierowania do sądu za pośrednictwem pisma lub środków porozumiewania się na odległość wyrażen czy zwrotów ublżających sądowi, innemu organowi sądowemu lub osobom biorącym udział w sprawie wynika z projektowanego art. 49 § 3 p.u.s.p., przy czym zastosowanie sankcji jest uzależnione od przesłanki pewności co do osoby, która dopuściła się ublżenia.

Przedstawiony projekt nowelizacji ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych wprowadza rozwiązanie kwestii wystąpienia wątpliwości co do bezstronności sędziego decydującego o zastosowaniu kary porządkowej w omawianych wyżej sytuacjach. Regulacja przewiduje powierzenie rozpoznania sprawy innemu składowi (w sytuacji gdy naruszenie powagi, spokoju lub porządku czynności sądowych albo ublżenie sądowi godzi w osobę sędziego albo członka składu sądu), co wypełnia uwagi zgłoszone przez Trybunał w sprawie Słomka przeciwko Polsce oraz Lewandowski przeciwko Polsce w zakresie wymaganego osobnego postępowania przed innym składem orzekającym.

Zaproponowane zmiany w art. 49 ustawy o sądach powszechnych polegają na wprowadzeniu nowych przepisów w postaci § 4-6. Przepisy te stanowią, że skład sądu, wobec którego doszło do znieważenia innego uczestnika postępowania sądowego lub zakłócenia jego przebiegu, będzie uprawniony do nałożenia kary porządkowej w postaci grzywny (a w przypadku osoby już pozbawionej wolności – kary nagany) lub kary porządkowej pozbawienia wolności (a w przypadku osoby już pozbawionej wolności – kar zaostrzających warunki odosobnienia). Takie rozwiązanie wynika z kilku przesłanek. Przede wszystkim wyznaczanie innego składu jednoosobowego do rozpoznawania wszystkich kar

porządkowych prowadzi do opóźnień w procedowaniu innych spraw i wydłużenia czasu posiedzeń sądowych, co wpływa nie tylko na pracę sędziów i sekretariatów, ale także na obywateli (oczekiwanie na sprawę). Dodatkowo angażuje to sędziów dyżurnych, którzy mają już wiele innych obowiązków. W dużych miastach, gdzie liczba spraw przypisanych do poszczególnych sędziów znacznie przekracza średnią, będzie to dodatkowe obciążenie dla już i tak bardzo zajętych pracowników. Dlatego tylko w sytuacji, gdy ublizenie lub inne czynności naruszają godność sędziego, sąd będzie zobowiązany do przekazania sprawy o nałożenie kary porządkowej innemu składowi jednoosobowemu.

W przypadku znieważenia sądu, innego organu państwowego lub innych osób w piśmie lub korespondencji elektronicznej skierowanej do sądu, o nałożeniu kary porządkowej będzie decydował inny skład sądu niż ten, którego dotyczy naruszenie, tylko w sytuacji gdy naruszenie powagi, spokoju lub porządku postępowania sądowego lub znieważenie sądu narusza godność sędziego lub członków składu sądu. Użycie pojęcia „składu dokonującego czynności sądowych” jest uzasadnione, ponieważ art. 49 § 1 ustawy o sądach powszechnych mówi o czynnościach sądowych, a nie o posiedzeniu czy rozprawie, a konieczność nałożenia kary porządkowej może wystąpić również np. w przypadku czynności dokonywanych przez sędziego wyznaczonego lub sąd wezwany.

Wprowadzone rozwiązanie spowoduje, że osobie ukaranej będzie przysługiwał środek odwoławczy (projektowany art. 50 § 1 p.u.s.p.) i wypełni przesłankę prawa do rzetelnego postępowania sądowego. Prawidłowa wykładnia obowiązujących przepisów krajowych i zaproponowany kierunek zmian będą skutkowały zachowaniem standardu wyznaczonego przez orzeczenia Trybunału w zakresie art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

- **W tym miejscu należy podkreślić, że aktualność zachowują wyrażone w opinii Krajowej Rady Sądownictwa z dnia 17 grudnia 2021 r. w przedmiocie projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych uwagi, że zaangażowanie innego, wyższego sądu, a zwłaszcza Sądu Najwyższego, jest nieporozumieniem. Krytycznie należy również odnieść się do wyodrębnienia specjalnego zachowania uczestnika posiedzenia, polegającego na naruszeniu „powagi, spokoju lub porządku czynności sądowych albo ublizenie sądowi godzi w osobę sędziego albo członka składu sądu” (art. 94 § 4 p.u.s.p.). Przepis ten jest dysfunkcyjny, albowiem dotychczasowa praktyka wskazuje na nader częstą niemożliwość oddzielenia tego rodzaju zachowań od tych wskazanych w projektowanym**

art. 49 § 1 p.u.s.p. – takie brzmienie będzie powodować wątpliwości interpretacyjne co uczyni stosowanie tej instytucji nader trudne. W art. 49 § 4 p.u.s.p. powinny pozostać jedynie przypadki, gdy uczestnik postępowania ubliża sądowi lub w inny sposób godzi w jego osobę.

Dodatkowym elementem gwarantującym prawo do obrony osobie dopuszczającej się naruszenia powagi postępowania sądowego (...) jest przewidziana możliwość wysłuchania tej osoby, od którego można odstąpić jedynie gdy wysłuchanie nie jest możliwe lub gdy taka osoba nie stawia się bez usprawiedliwienia. Zaproponowane rozwiązanie będzie chronić interesy osób dopuszczających się obrazy sądu i zapewni prawidłowy tok postępowania.

Projektodawca podnosi, że zmiana w art. 50 § 1 ustawy o sądach powszechnych, polegająca na uchyleniu zapisu o natychmiastowej wykonalności postanowień o karze porządkowej, wprowadza do polskiego prawa uwagi wskazane przez Trybunał w wyroku Lewandowski przeciwko Polsce. Odroczenie wykonalności kary do czasu uprawomocnienia się postanowienia daje osobie dopuszczającej się obrazy sądu możliwość skutecznego zaskarżenia orzeczenia. Przyjęte rozwiązanie jest zgodne z wytycznymi Trybunału i znanym na gruncie polskiego prawa (por. art. 257 § 3 k.p.k. w zw. z art. 462 § 1 k.p.k.).

- **W projektowanym przepisie art. 50 § 1 p.u.s.p. zostało użyte sformułowanie nie występujące w nomenklaturze kodeksowej „sąd bezpośrednio przelożony” – właściwym określeniem jest „sąd wyższego rzędu”. Rada ponownie podkreśla, że angażowanie innego sądu w wydawanie zarządzeń porządkowych dotyczących toku postępowania sądowego może prowadzić do niepotrzebnego komplikowania procesu i opóźnień. Ponadto, wyodrębnienie specjalnego zachowania uczestnika posiedzenia, polegającego na uderzeniu „bezpośrednio w osobę sędziego”, może prowadzić do nadmiernej ingerencji w niezależność sędziowską i naruszenia zasady równości stron. Dlatego też krytycznie należy odnieść się do takich rozwiązań i zastanowić się nad ich skutecznością i konsekwencjami.**

Projektowany art. 52a p.u.s.p. ma stanowić podstawę do odpowiedniego zastosowania art. 47c p.u.s.p. (sprawdzenia danych osobowych osób obecnych w miejscu dokonywania czynności sądowej) oraz art. 48 § 1 i 2 p.u.s.p. (upomnienie/wydalenie osoby z sali rozpraw za nieodpowiednie zachowanie) w stosunku do osób osób uczestniczących w posiedzeniu

przeprowadzonym przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających jego przeprowadzenie na odległość przebywających poza budynkiem sądu.

Projektodawca podnosi, że nowelizacja art. 53c ustawy o sądach powszechnych, polegająca na dodaniu nowej jednostki redakcyjnej (§ 2a), wynika z konieczności wprowadzenia upoważnienia na udostępnienie Ministrowi Spraw Zagranicznych dla Pełnomocnika akt spraw sądowych dotyczących zarzutów naruszenia Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności przez organy polskiego wymiaru sprawiedliwości.

Nowelizacja art. 54 p.u.s.p. wynika z potrzeby zwiększenia bezpieczeństwa i porządku publicznego w budynkach sądowych, przy zachowaniu zasad ograniczenia praw i wolności obywatelskich. Zgodnie z tym przepisem prezes sądu może zarządzić stosowanie środków zapewniających bezpieczeństwo w budynkach sądowych i zapobiegających naruszaniu zakazu wnoszenia niebezpiecznych przedmiotów. W celu zapobieżenia naruszeniu tego zakazu, prezesi sądów mogą stosować środki określone w ustawie o ochronie osób i mienia, w tym bezpośrednią ochronę fizyczną realizowaną przez pracowników ochrony, którzy posiadają szereg uprawnień mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa życia, zdrowia i nietykalności osobistej, ale nie przyznaje im prawa do przeglądania zawartości bagaży i odzieży osób w przypadku podejrzenia, że posiadają przedmioty niebezpieczne. W obecnym stanie prawnym pracownicy ochrony wykonujący zadania w gmachu sądu są pozbawieni prawa do weryfikacji wnoszonych przedmiotów i nie są w stanie zapobiegać występowaniu zagrożeń na terenie chronionego obiektu. Proponowana zmiana zapewni narzędzie zmierzające do przeciwdziałania najcięższym zagrożeniom przeciwko życiu i zdrowiu obywateli na terenie budynków sądów i możliwość wykonywania zadań określonych w ustawie o ochronie osób i mienia, obejmujących ochronę osób i mienia oraz niedopuszczanie do wstępu osób nieuprawnionych na teren chroniony. Projektowane przepisy pozwolą pracownikom ochrony sądu na przeglądanie zawartości bagaży i odzieży osób oraz odmowę wpuszczenia do budynku sądu w przypadku podejrzenia, że osoby te wnoszą lub posiadają przedmioty niebezpieczne. Pracownicy ochrony będą również mogli żądać usunięcia innych przedmiotów i urządzeń lub ich zdeponowania. Wprowadzenie ustawą dodatkowych uprawnień dla pracowników ochrony jest konsekwencją zasady poszanowania i ochrony wolności człowieka oraz gwarancji nietykalności i wolności osobistych, które mogą być ograniczone tylko na zasadach i w trybie określonym w ustawie.

Stosownie do treści projektowanego art. 54 § 4p.u.s.p. pracownik ochrony informuje sekretariat właściwego wydziału sądu o odmowie zezwolenia na wejście do budynku sądu osobie wezwanej na rozprawę lub posiedzenie sądu w sytuacjach, o których mowa w § 3 pkt

2-3. Przepis ten ma na celu zapobiegnięcie sytuacjom, w których osoba wezwana na rozprawę lub posiedzenie sądu, np. w charakterze świadka zostanie ukarana karą grzywny za nieusprawiedliwione niestawiennictwo, pomimo że stawiła się do sądu, ale nie została wpuszczona do budynku sądu. Zgodnie z § 11 ww przepisu, z dokonania czynności, polegających na przeglądaniu zawartości bagażu lub przeglądaniu odzieży dokonujący tych czynności pracownik ochrony sporządzi protokół w przypadku, gdy osoba poddana przeglądaniu zawartości bagażu lub przeglądaniu odzieży zgłosiła takie żądanie bezpośrednio po dokonaniu tych czynności.

Osoba poddana kontroli zawartości bagażu lub przeszukaniu odzieży, będzie mogła złożyć skargę do prezesa sądu właściwego ze względu na miejsce przeprowadzenia kontroli. Skarga powinna zostać złożona w ciągu 7 dni od dnia przeprowadzenia kontroli w celu zbadania jej legalności i prawidłowości. W tym przypadku stosuje się odpowiednio przepisy rozdziału 5a p.u.s.p. (patrz projektowany art. 54 § 12 p.u.s.p.).

Jeśli podczas kontroli zawartości bagażu lub przeszukania odzieży zostaną znalezione przedmioty, które mogą stanowić zagrożenie dla życia, zdrowia lub mienia, a osoba kontrolowana nie zażąda sporządzenia protokołu z przeprowadzonej kontroli, pracownik ochrony będzie musiał sporządzić notatkę służbową. W notatce tej powinny zostać odnotowane informacje takie jak rodzaj, czas i miejsce przeprowadzenia kontroli, dane pracownika ochrony przeprowadzającego kontrolę, spis znalezionych i odebranych przedmiotów oraz ich opis w miarę potrzeby (zob. art. 54 § 13 p.u.s.p.).

Zgodnie z proponowanym rozwiązaniem (art. 54 § 16 p.u.s.p.), określone podmioty ze względu na wykonywane zadania, zajmowane stanowisko lub pełnione funkcje nie będą zobowiązane do poddania się kontroli bagażu i odzieży przy wejściu do sądu, pod warunkiem przedstawienia legitymacji służbowej lub dokumentu umożliwiającego ustalenie tożsamości i zajmowanego stanowiska lub pełnionej funkcji. Katalog tych podmiotów został opracowany na podstawie obowiązującego rozwiązania systemowego w zakresie kontroli osobistej przeprowadzanej przez funkcjonariuszy służby więziennej i został rozszerzony o podmioty, które ze względu na wykonywane zadania, pełnione funkcje, przyznane immunitety ustawowe oraz nadane uprawnienia w zakresie udziału w postępowaniach sądowych również nie powinny być zobowiązane do poddania się kontroli przy wejściu do sądu.

- **W tym zakresie projektodawca, jako przyczynę objęcia tym katalogiem także referendarzy sądowych wskazuje art. 147 § 1 p.u.s.p. argumentując, że są oni pracownikami sądowymi. Projektodawca nie objął jednakże zakresem katalogu z projektowanego art. 54 § 16 p.u.s.p. pozostałych**

pracowników sądu, w tym asystentów sędziów i urzędników sądowych. Ewentualne objęcie tych kategorii podmiotów na podstawie decyzji dyrektora albo prezesa sądu (projektowany art. 54 § 16 pkt 13 p.u.s.p.) wydaje się nieadekwatne.

W projektowanym art. 175a § 4 p.u.s.p. określa się, że prezesi właściwych sądów, dyrektorzy właściwych sądów oraz Minister Sprawiedliwości są administratorami danych osobowych przetwarzanych w ramach działalności administracyjnej sądów – celem wyjaśnienia wątpliwości dotyczących statusu administratorów danych osobowych przetwarzanych w ramach czynności administracyjnych sądu oraz ułatwienia ustalenia podmiotu odpowiedzialnego za te dane (w korelacji z projektowanym art. 175da p.u.s.p., a w szczególności § 5 i 6 tego przepisu).

IV. Zmiany w Kodeksie postępowania karnego

Celem proponowanych zmian legislacyjnych w Kodeksie postępowania karnego jest zapewnienie realizacji naczelnej zasady postępowania karnego – zasady trafnej reakcji karnej oraz prawa do rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie. W tym celu proponuje się nowelizację art. 34 k.p.k., która ma na celu uporządkowanie i doprecyzowanie normatywnej materii dotyczącej instytucji łączenia spraw do wspólnego postępowania oraz instytucji wyłączenia spraw do odrębnego rozpoznania. Ma to na celu skrócenie procesu karnego, redukcję kosztów, racjonalne wykorzystanie zasobów kadrowych sądownictwa oraz zapewnienie optymalnych warunków realizacji zasady trafnej reakcji karnej.

Niedoskonałość obecnie obowiązujących przepisów regulujących te instytucje została potwierdzona przez orzecznictwo, które wskazywało na ich deficyty i podejmowało próby dopełnienia regulacji pozaustawowymi przesłankami oraz kształtowania mechanizmu pośredniej kontroli instancyjnej decyzji w tym przedmiocie. Proponowane zmiany mają na celu stworzenie czytelnych podstaw do podejmowania przez sąd racjonalnych decyzji w tym przedmiocie, wprowadzenie możliwości składania przez strony wniosku o zastosowanie tych dynamizujących proces karny rozwiązań oraz umożliwienie poddania kontroli instancyjnej decyzji sądu w tym zakresie.

Zasada łącznego rozpoznawania sprawy osób współdziałających w popełnieniu przestępstw, wynikająca z art. 34 § 2 k.p.k., przynosi wiele korzyści, co zostało podkreślone w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych. Wskazywano, że pozwala to na prawidłową ocenę całokształtu działalności przestępczej oskarżonego, uniknięcie

mnożenia kosztów i kilkakrotnego wzywiania tych samych osób oraz zapobiega potrzebie wydawania wyroku łącznego.

Podkreślano również, że decyzja o wyłączeniu do odrębnego rozpoznania spraw poszczególnych osób lub o poszczególne czyny nie jest formalnością, lecz wynika z oceny okoliczności sprawy i musi być poprzedzona rozważeniem, czy będzie korzystna z punktu widzenia zasady prawdy materialnej i trafnej represji karnej oraz konieczności zachowania elementarnych gwarancji procesowych.

Sądy odwoławcze wskazywały na konieczność merytorycznej kontroli instancyjnej prawidłowości rozstrzygnięć podejmowanych na podstawie art. 34 k.p.k., w szczególności decyzji o wyłączeniu sprawy do odrębnego postępowania. Sugerowano, że orzeczenia w przedmiocie wyłączenia do odrębnego rozpoznania sprawy poszczególnych oskarżonych oraz w przedmiocie przekazania sprawy według właściwości rzeczowej i miejscowej powinny zapadać w jednym orzeczeniu, umożliwiającym racjonalną kontrolę odwoławczą.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych wskazuje na deficyt normatywny dotyczący instytucji wyłączenia sprawy do odrębnego rozpoznania. Stosowane w tym zakresie rozwiązania stanowią jedynie niedoskonały substytut rzeczywistej kontroli merytorycznej postanowienia o wyłączeniu sprawy do odrębnego rozpoznania.

Proponowane w projekcie dookreślenie przesłanek uzasadniających wyłączenie sprawy do odrębnego rozpoznania ma na celu zapobieganie pochopnemu podejmowaniu takich decyzji bez dostatecznie wnikliwej analizy charakteru przeszkody i skonfrontowania jej z wpływem na bieg postępowania. Instytucje łączenia i wyłączania spraw powinny służyć zapewnieniu sprawności postępowań, a nie stanowić pole do działań oportunistycznych.

Wprowadzenie regulacji, która spowoduje utrwalenie właściwości sądu i względną petryfikację składu orzekającego także w odniesieniu do sprawy, która została przez ten sąd wyłączona do odrębnego rozpoznania, ma na celu zapobieganie prowadzącemu do multiplikacji czynności sądowych „szatkowaniu” spraw i desygnowaniu do ich rozpoznania różnych sądów oraz zapewnienie jednolitego traktowania wszystkich oskarżonych w określonym postępowaniu. Pozwoli to na kompleksową ocenę zarzucanych oskarżonym czynów oraz urzeczywistnienie zasady trafnej reakcji karnej poprzez wymierzenie adekwatnych kar.

Wydzielanie do odrębnych postępowań poszczególnych czynów tego samego oskarżonego może zaburzać ocenę właściwości i warunków osobistych tego oskarżonego oraz wpływać na trafność przyjmowanej względem niego prognozy kryminologicznej. Ponadto, takie wyłączenie przesądza o konieczności wszczęcia w przyszłości kolejnego postępowania

sądowego w celu wydania wyroku łącznego, co prowadzi do dodatkowego obciążenia sądu i zwiększa prawdopodobieństwo orzeczenia kary łącznej nieodpowiadającej potrzebom wynikającym z konieczności realizacji funkcji sprawiedliwościowej i prewencyjnej prawa karnego.

Obecnie nie jest zaskarżalne również postanowienie o odmowie wyłączenia sprawy do odrębnego rozpoznania, co wynika zarówno ze stanu prawnego, jak i powszechnie podzielanego przez sądy stanowiska. Wniosek strony o dokonanie wyłączenia może być merytorycznie uzasadniony, w szczególności odwołując się do konstytucyjnie gwarantowanego prawa do rozstrzygnięcia sprawy bez zbędnej zwłoki. To wskazuje na celowość wprowadzenia podstawy do poddania takiej decyzji kontroli instancyjnej.

- **Krajowa Rada Sądownictwa stwierdza, że obecne regulacje w zakresie łączenia i rozłączania postępowań, tak w aspekcie przedmiotowym, jak i podmiotowym (mieszanym), powinny być w pierwszym rzędzie domeną etapu postępowania przygotowawczego, gdzie można tego dokonywać stosunkowo prosto bez obawy o przedłużanie postępowania, co na etapie sądowym miałyby z pewnością miejsce, zważywszy na przewidzianą w projektowanym art. 34 § 6 k.pk. możliwość złożenia zażalenia.**

Projekt przewiduje dodanie w art. 55 k.p.k. nowego przepisu dotyczącego sytuacji, gdy prokurator wstępuje do postępowania prowadzonego z oskarżenia subsydiarnego, lecz nie jako oskarżyciel publiczny, ale jako uczestnik postępowania, uznając, że wymaga tego ochrona praworządności lub interes społeczny. Takiej samej sytuacji dotyczą zmiany w zakresie art. 60 k.p.k. Uprawnienie to już obecnie prokuratorowi przysługuje, jednak Kodeks postępowania karnego nie zawiera szczegółowych regulacji odnoszących się do tego uprawnienia.

Prokurator może wziąć udział w postępowaniu sądowym wszczętym wniesieniem subsydiarnego aktu oskarżenia albo aktem oskarżenia skierowanym w sprawie prywatnoskargowej, wstępując do toczącego się postępowania jako oskarżyciel publiczny lub jako uczestnik na prawach strony. Jeśli prokurator uważa akt oskarżenia za bezzasadny, ale dostrzega potrzebę udziału w postępowaniu z uwagi na wymóg ochrony praworządności, może skorzystać z instytucji przewidzianej w art. 5 Prawa o prokuraturze. Jednak Kodeks postępowania karnego nie zawiera szczegółowych regulacji odnoszących się do takiego udziału, co zdaniem projektodawcy stanowi lukę prawną. Projektowany art. 55 § 5 k.p.k. określa prawa przysługujące prokuratorowi oraz porządek zadawania pytań, zabierania głosu lub wykonywania innych praw.

Projektowany art. 133 § 2a k.p.k. rozszerza możliwość odbioru pisma pozostawionego w placówce pocztowej przez osobę upoważnioną na podstawie pełnomocnictwa pocztowego do odbioru przesyłek pocztowych. Wprowadzenie doręczeń poprzez portal informacyjny pism sądowych oraz pism procesowych do określonego kręgu osób ma na celu przyspieszenie postępowania oraz ułatwienie działania zawodowych pełnomocników. Taki sposób procedowania sprawdział się w oparciu o tzw. „przepisy covidowe” w odniesieniu do spraw cywilnych.

Projektodawca podniósł, że średni czas efektywnego doręczania korespondencji do pełnomocników przez portal informacyjny wynosi 2,8 dnia, co pozytywnie wpływa na dynamikę postępowań. Dzięki temu uzyskano ponad 52 mln zł oszczędności w budżecie sądów. Wprowadzenie rozwiązań umożliwiających dokonywanie doręczeń przez portal informacyjny na stałe i także w postępowaniu karnym jest w pełni uzasadnione.

Realizacja doręczeń przez portal informacyjny usprawnia pracę sądów i ułatwia pracę adwokatom i radcom prawnym, eliminując konieczność odbierania korespondencji u operatora pocztowego. Modyfikacja w zakresie regulacji dotyczących doręczeń pism w postępowaniu karnym podyktowana jest potrzebą umocowania w Kodeksie postępowania karnego zmian zasad doręczeń wynikających z technologicznego postępu i informatyzacji tej sfery oraz dostosowania standardów krajowych do obowiązujących w Unii Europejskiej. Należy podkreślić, że zmiany te nie będą zmierzać do wykluczenia osób fizycznych, instytucji czy organizacji, które nie są informatyzowane lub nie chcą lub nie muszą przechodzić informatyzacji. Osoba niewykonująca zawodu prawniczego profesjonalnie będzie mogła wybrać opcję doręczeń przez portal informacyjny, co będzie dla niej wiążące tylko w tej sprawie, w której taką opcję wybrała.

Projekt uzupełnia regulacje zawarte w art. 177 k.p.k. dotyczące przesłuchania świadka przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na odległość, poprzez wskazanie osób biorących udział w przesłuchaniu świadka w miejscu jego przebywania, jeżeli czynność ta jest przeprowadzana w toku postępowania przygotowawczego. Obecne brzmienie przepisu nie zawiera takiej regulacji, co należy uznać za jego deficyt.

Przewidziane jest również dodanie do art. 177 k.p.k. nowych przepisów dotyczących przesłuchania w toku śledztwa lub dochodzenia przeprowadzanego przez inny niż prokurator organ postępowania przygotowawczego oraz nakładających na prokuratora i inny organ postępowania przygotowawczego wymóg zapewnienia warunków technicznych przesłuchania świadka.

Postulowane w projekcie doprecyzowanie regulacji odnoszących się do przesłuchiwania świadków przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiające przeprowadzenie tej czynności na odległość ma na celu upowszechnienie korzystania z tej możliwości, służąc tym samym przyspieszeniu postępowania oraz redukcji kosztów i uciążliwości związanych z koniecznością stawienia świadków w siedzibie organu procesowego. Polega ono na uzupełnieniu art. 177 § 1a k.p.k. przez wskazanie osób biorących udział w czynności przesłuchania przeprowadzanego w ten sposób przez prokuratora w postępowaniu przygotowawczym. Przewiduje również dodanie nowych przepisów dotyczących przesłuchania w toku śledztwa lub dochodzenia przeprowadzanego przez inny niż prokurator organ postępowania przygotowawczego.

Projekt wprowadza nowe rozwiązanie umożliwiające ofierze przestępstwa przesłuchiwanej w postępowaniu sądowym w charakterze świadka składanie zeznań w warunkach wykluczających bezpośredni kontakt z oskarżonym. Będzie ono przysługiwać osobom pokrzywdzonym umyślnymi przestępstwami przeciwko życiu i zdrowiu, wolności oraz popełnionymi z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej. Projektowane rozwiązanie polega na obligatoryjnym stosowaniu instytucji z art. 390 § 2 k.p.k. – nakazania oskarżonemu opuszczenia sali sądowej na czas przesłuchania, z równoczesnym zapewnieniem mu możliwości udziału w tej części rozprawy przy użyciu urządzeń technicznych wykorzystywanych do przeprowadzenia przesłuchania na odległość.

Art. 402 oraz art. 404 k.p.k., normujące instytucję przerwy w rozprawie oraz odroczenia rozprawy, w dotychczasowym brzmieniu przesądzą o niemożności jej kontynuowania w przypadku jakichkolwiek zmian w składzie orzekającym. Rozwiązanie to stanowi swoistość procesu karnego, skutkującą negatywnymi konsekwencjami dla stron i innych uczestników procesu. Zaproponowane rozwiązanie, ukierunkowane na zapobieganie wtórnej wiktyimizacji ofiar przestępstw służyć ma, w ocenie projektodawcy, również czynieniu przez sąd prawidłowych ustaleń faktycznych. Projekt w tym zakresie wprowadza nowe rozwiązanie umożliwiające kontynuowanie rozprawy w przypadku zmiany w składzie orzekającym w sprawie rozpoznawanej w składzie wieloosobowym. Zmiana ta będzie mogła nastąpić wyłącznie z przyczyn o obiektywnym charakterze, takich jak przejście w stan spoczynku sędziego, długotrwała choroba lub wyłączenie sędziego na podstawie art. 41 k.p.k. Nowy członek składu orzekającego będzie zobowiązany do zapoznania się z dotychczasowym przebiegiem postępowania i złożenia oświadczenia co do potrzeby ponowienia określonych czynności dowodowych.

Ponowne przeprowadzenie czynności procesowych wskazanych przez wstępującego do składu orzekającego sędziego lub ławnika będzie obligatoryjne (wniosek nowego członka składu orzekającego będzie wiążący), a jedyną przyczyną odstępstwa od tego obowiązku będzie zaistnienie niezależnej od sądu okoliczności o obiektywnym charakterze, uniemożliwiającej postulowane uzupełniające przeprowadzenie dowodu.

- **Krajowa Rada Sądownictwa pozytywnie ocenia proponowane przez projektodawcę ograniczenie zasady niezmienności składu, podkreśla jednak, że wprowadzenie regulacji o obowiązku zapoznawania się z aktami przez wstępującego sędziego jest zbędne. Taka regulacja nie występuje w Kodeksie postępowania cywilnego, zaś z samej istoty piastowania urzędu sędziowskiego wynika obowiązek rzetelnego przygotowania do sprawy. Bezasadna jest propozycja obligatoryjnego ponownego prowadzenia dowodu na wniosek wstępującego sędziego lub ławnika przewidziana w projektowanym art. 404b § 3 k.p.k. – stanowiłoby to multiplikację czynności, które zostały już przeprowadzone.**

Projekt wprowadza nowe rozwiązanie umożliwiające szybkie rozstrzygnięcie w przedmiocie odpowiedzialności karnej oskarżonego, w odniesieniu do którego materiał dowodowy ujawniony w toku rozprawy głównej będzie miał charakter kompletny. Ma to na celu zmniejszenie kosztów i ograniczenie trudności organizacyjnych związanych z postępowaniem, co wywrze korzystny wpływ na dalszy bieg procesu w odniesieniu do pozostałych oskarżonych. Decyzja o zamknięciu przewodu sądowego w zakresie zarzutu lub zarzutów postawionych konkretnemu oskarżonemu poprzedzona będzie zarządzeniem przez przewodniczącego przerwy w rozprawie na czas niezbędny do przeprowadzenia przez skład orzekający narady wstępnej. Po naradzie wstępnej, sąd może uznać, że przeprowadzone w dotychczasowym toku rozprawy dowody są wystarczające do rozstrzygnięcia w przedmiocie odpowiedzialności karnej oskarżonego (oskarżonych), którzy mieliby zostać objęci wyrokiem częściowym.

Zamykając przewód sądowy w odniesieniu do oskarżonego (oskarżonych), którego dotyczyła narada wstępna, przed udzieleniem głosu stronom, w zakresie odnoszącym się do pozostałych oskarżonych przewodniczący zarządzi przerwę w rozprawie albo sąd rozprawę odroczy.

Projektodawca określił, że częściowy wyrok, który rozstrzyga o odpowiedzialności karnej oskarżonego (oskarżonych) i który był przedmiotem narady wstępnej, będzie wydawany pod dotychczasową sygnaturą sprawy. Jego wydanie, jak również wszelkie późniejsze

czynności związane z postępowaniem międzyinstancyjnym i odwoławczym, nie będą miały wpływu na dalszy przebieg procesu wobec pozostałych oskarżonych. W odniesieniu do wyroku częściowego stosować się będzie odpowiednie przepisy Rozdziału 47 k.p.k., w tym te dotyczące wznowienia przewodu sądowego (art. 409 k.p.k.), odroczenia wydania wyroku (art. 411 k.p.k.) oraz uzupełnienia wyroku postanowieniem wydanym na posiedzeniu (art. 420 k.p.k.), z wyłączeniem stosowania art. 411 § 2 k.p.k., który nakazuje prowadzenie rozprawy od początku w przypadku uchybienia terminowi wydania wyroku. Zamiast tego przewidziano regulację nakazującą kontynuację rozprawy w zakresie dotyczącym wszystkich oskarżonych, w tym także tego oskarżonego (oskarżonych), którego miał dotyczyć wyrok częściowy.

W celu zapewnienia, że postępowanie odwoławcze związane z apelacją od wyroku częściowego nie będzie utrudniać dalszego przebiegu postępowania wobec pozostałych oskarżonych, projekt przewiduje wprowadzenie przepisu, zgodnie z którym sądowi odwoławczemu przekazywane będą uwierzytelnione kopie dokumentów z akt sprawy w zakresie niezbędnym do rozpoznania apelacji, przy jednoczesnym zapewnieniu mu możliwości żądania udostępnienia akt sprawy na określony czas. Biorąc pod uwagę postępującą informatyzację sądownictwa, projekt przewiduje również możliwość przekazania dokumentów oraz udostępnienia akt sprawy sądowi odwoławczemu w formie elektronicznej (proj. art. 448 § 1a k.p.k.).

Należy podkreślić, że proponowane rozwiązanie będzie miało zastosowanie również w sprawach rozpoznawanych przez sędziego jednoosobowo, przy odpowiedniej modyfikacji wynikającej z braku konieczności przeprowadzania narady wstępnej.

Projektowane przepisy określają również negatywne przesłanki zastosowania instytucji wyroku częściowego, mające na celu zapobieżenie wpływowi treści rozstrzygnięcia zawartego w wyroku częściowym na rozstrzygnięcie dotyczące odpowiedzialności karnej pozostałych oskarżonych i zagwarantowanie niezależności wnioskowania i ocen podejmowanych przez sąd po wydaniu wyroku częściowego (proj. art. 404c § 6 k.p.k.). Przesłanki te obejmują: współdziałanie przestępcze oskarżonego z innym oskarżonym nieobjętym wyrokiem częściowym, związek między czynami oskarżonego objętego oraz oskarżonych nieobjętych ewentualnym wyrokiem częściowym o takim charakterze, że rozstrzygnięcie zawarte w tym wyroku musiałoby wpływać na ustalenia dotyczące odpowiedzialności karnej tych oskarżonych oraz niemożność objęcia wyrokiem częściowym wszystkich czynów zarzucanych oskarżonemu w toczącym się postępowaniu. Czwartą, ale bardzo ważną przesłanką uniemożliwiającą wydanie w sprawie wyroku częściowego, jest uniemożliwienie ofierze

przestępstwa realizacji jej uprawnień procesowych po jego wydaniu, zarówno tych wynikających z jej statusu pokrzywdzonego (np. złożenie wniosku o nałożenie na oskarżonego obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za krzywdę na podstawie art. 46 § 1 k.k.), jak i tych wynikających z pełnienia roli oskarżyciela posiłkowego, jeśli pokrzywdzony skorzystał z tej możliwości.

- **Zdaniem Krajowej Rady Sądownictwa wprowadzenie nieznannej dotychczas instytucji wyroku częściowego budzi szereg wątpliwości co do konsekwencji takiej regulacji – zwłaszcza na etapie postępowania odwoławczego rysują się w tym zakresie liczne komplikacje. Ewentualnych możliwości korekty praktyki łączenia postępowań należałoby dokonywać na etapie postępowań przygotowawczych, tak aby nie było potrzeby wydawania wyroków częściowych, dokonując odpowiednich czynności, co pozwoliłoby na uniknięcie w postępowaniu utrudnień, które w bardzo prawdopodobnym stopniu powodowałyby przewlekanie postępowań na skutek wniosków o wyłączenie sędziego jako tzw. *iudex suspectus* (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2007 r. sygn. akt I KZP 9/07).**

V. Zmiany w Kodeksie karnym wykonawczym

Zmiany w Kodeksie karnym wykonawczym, przewidziane w projekcie, mają na celu stworzenie skutecznego sposobu zaliczania mienia objętego zabezpieczeniem majątkowym na poczet zaspokojenia tytułów zabezpieczenia. Przedstawiony przez projektodawcę mechanizm opiera się na wprowadzeniu do systemu prawnego regulacji, które pozwolą na wykonanie z zabezpieczonego mienia zawartych w wyroku decyzji o charakterze majątkowym *ex lege*. Regulacje te będą obejmować między innymi wprowadzenie podstawy do zarządzenia przez sąd ściągnięcia z mienia skazanego objętego zabezpieczeniem majątkowym orzeczonych względem niego grzywien, świadczeń pieniężnych i kosztów sądowych oraz środków kompensacyjnych, przepadku lub zwrotu korzyści majątkowej albo jej równowartości, których przedmiotem jest kwota pieniężna.

- wyłącznie za zawiadomieniem o tym skazanego, w sytuacji, gdy zabezpieczeniu podlegały środki pieniężne (proj. art. 11a k.k.w.), albo
- po bezskutecznym wezwaniu skazanego do ich uregulowania – w sytuacji, gdy zabezpieczone zostało inne niż środki pieniężne mienie skazanego (proj. art. 11b k.k.w.).

Wspomniane regulacje będą miały zastosowanie nie tylko w przypadku, gdy konkretna decyzja o charakterze majątkowym objęta wyrokiem stanowiła tytuł zabezpieczenia, ale również w sytuacji, gdy nie stanowiła go. W takiej sytuacji sąd może zrezygnować z zarządzenia wykonania z zabezpieczonego mienia, jeśli zostaną spełnione określone warunki.

- takie wykonanie pociągnęłoby dla skazanego lub jego rodziny wyjątkowo ciężkie skutki,
- nieobjęta zabezpieczeniem grzywna, świadczenie pieniężne, środki kompensacyjne, przepadek, zwrot korzyści majątkowej albo jej równowartości lub koszty sądowe uiszczone zostały co najmniej w połowie, a z okoliczności sprawy wynikać będzie, że pomimo takiego odstąpienia zostaną uiszczone w całości (proj. art. 11c k.k.w.).

Proponowane kompleksowe rozwiązania pozwolą na zwiększenie ściągalności grzywien, kosztów sądowych oraz należności przysługujących ofiarom przestępstw, na rzecz których zasądzone środki kompensacyjne. Jednocześnie, rozwiązania te znacznie ograniczą obciążenie sądów czynnościami związanymi z wykonywaniem zawartych w wyrokach rozstrzygnięć o charakterze finansowym. Brak takich regulacji prowadzi często do zwracania zabezpieczonego mienia skazanym, a następnie do długotrwałej i niekoniecznie skutecznej egzekucji zasądzonych grzywien, świadczeń pieniężnych, środków kompensacyjnych, przepadku, zwrotu korzyści majątkowej albo jej równowartości czy kosztów sądowych. W rezultacie angażowane są siły i środki, które mogłyby być efektywnie wykorzystywane w innych obszarach, np. dla zdynamizowania postępowań karnych czy zwiększenia skuteczności postępowań egzekucyjnych. Zmniejsza to także realną dolegliwość orzeczeń o charakterze majątkowym oraz skuteczność ich prewencyjnego oddziaływania, a równocześnie zwiększa poczucie pokrzywdzenia u ofiar przestępstw. Co więcej, bywa, że orzeczone grzywny i koszty sądowe są umarzane wobec nieskuteczności egzekucji. To eliminuje dla skazanego wpisaną w nie dolegliwość i skutkuje następczą nieadekwatnością realnie poniesionej przez skazanego kary do przestępstwa.

Stąd też projektowane rozwiązania mają na celu wyeliminowanie tego typu niepożądanych zjawisk poprzez stworzenie podstaw do wykonywania przez sąd orzeczeń o charakterze majątkowym wprost z zabezpieczonego mienia skazanego oraz blokowanie możliwości rozkładania na raty i umarzania grzywny oraz innych rozstrzygnięć o charakterze majątkowym w sprawach, w których organom wymiaru sprawiedliwości pozostaje zabezpieczone mienie skazanego. Projekt precyzuje także przesłanki umorzenia grzywny w pozostałych przypadkach, gdy mienia takowego brak. Konsekwencją wprowadzenia opisanych podstaw

do wykonywania orzeczeń o charakterze majątkowym z zabezpieczonego mienia skazanego są zmiany dostosowawcze w obrębie przepisów art. 11 § 1, art. 12a, art. 187 i art. 195a § 2 k.k.w. (art. 4 pkt 1, 3, 7 i 8 projektu).

VI. Zmiany w ustawie o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych

Proponowany art. 9 zmieniający ustawę dot. COVID-19 stanowi, że przepisy art. 15zrz¹ oraz art. 15 zzs⁹ tracą moc.

Ogłoszenie stanu epidemii z powodu COVID-19 wprowadziło wiele ograniczeń, które miały również wpływ na postępowania karne. Jednym z nich jest uregulowanie przedawnienia karalności określone w art. 15zrz¹ ustawy o COVID-19, które stanowi, że w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 oraz przez 6 miesięcy po ich odwołaniu nie biegnie przedawnienie karalności czynu oraz przedawnienie wykonania kary w sprawach o przestępstwa i przestępstwa skarbowe. Okresy te liczone są od dnia 14 marca 2020 r. - w przypadku stanu zagrożenia epidemicznego oraz od dnia 20 marca 2020 r. – w przypadku stanu epidemii.

Wprowadzenie tzw. spoczywania biegu przedawnienia oznacza, że w przypadku istnienia okoliczności powodujących spoczywanie terminu przedawnienia, nie biegnie on przez okres występowania tych okoliczności. Po ich ustaniu termin przedawnienia biegnie dalej, a okres spoczywania nie jest wliczany do czasu decydującego o przedawnieniu. Jeśli w okresie spoczywania biegu przedawnienia doszło do popełnienia czynu zabronionego, to termin przedawnienia karalności nie rozpoczyna się do czasu ustania spoczywania jego biegu.

Projektodawca podnosi, że przedawnienie karalności nie jest prawem człowieka, lecz instrumentem polityki kryminalnej, dlatego ustawodawca może dostosowywać zakres tej instytucji do aktualnej sytuacji społecznej, jaką jest stan epidemii lub zagrożenia epidemicznego. Jednocześnie podkreśla, że należy mieć na uwadze funkcję gwarancyjną prawa karnego i nieodpowiednie jest opóźnianie daty, po upływie której wyrokowanie lub wykonanie kary nie będzie możliwe.

Z tego powodu uzasadniona jest utrata mocy przez art. 15 zrz¹ ustawy o COVID-19, który stanowi podstawę zawieszenia biegu terminów przedawnienia karalności czynu i przedawnienia wykonania kary w sprawach o przestępstwa i przestępstwa skarbowe.

Dostosowane do stanu epidemii i zagrożenia epidemicznego regulacje umożliwiają obecnie sprawne funkcjonowanie organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, umożliwiając adekwatną reakcję prawnokarną w zakresie pociągnięcia do odpowiedzialności karnej i karnoskarbowej sprawców czynów bez konieczności zawieszania okresów przedawnienia w tym zakresie.

Dodatkowo z uwagi na rosnący odsetek zaszczepionych wpływający pozytywnie na poprawę sytuacji zdrowotnej w kraju – zminimalizowane jest zagrożenie wystąpienia znacznych przeszkód w sprawnym prowadzeniu tych postępowań. Jest to o tyle istotne, że obecna sytuacja nie powinna dłużej oddziaływać na funkcje gwarancyjne prawa karnego. Zawieszenie biegu terminu przedawnienia karalności czynu oraz przedawnienia wykonania kary w sprawach o przestępstwa i przestępstwa skarbowe w stanie zagrożenia epidemicznego i stanie epidemii na czas nieokreślony jawi się zatem obecnie jako rozwiązanie rażąco nieproporcjonalne.

Utrata mocy przez przepis art. 15zszs⁹ dotyczący wymogów formalnych wobec pism w sprawach rozpatrywanych na posiedzeniu zdalnym oraz doręczenia pism za pośrednictwem portalu informacyjnego wynika z wprowadzenia tych rozwiązań na stałe do odpowiednich ustaw procesowych. Warto zauważyć, że wprowadzenie tych rozwiązań na stałe do odpowiednich ustaw procesowych oznacza, że wymagania formalne wobec pism w sprawach rozpatrywanych na posiedzeniu zdalnym oraz doręczenia pism za pośrednictwem portalu informacyjnego będą obowiązywać nie tylko w czasie trwania stanu epidemii, ale również po jego zakończeniu. Dzięki temu możliwe będzie korzystanie z tych rozwiązań w celu usprawnienia postępowań sądowych i zapewnienia większej dostępności wymiaru sprawiedliwości dla obywateli. Utrata mocy przez przepis art. 15zszs⁹ jest więc konsekwencją wprowadzenia tych rozwiązań na stałe do systemu prawnego.

VII. Zmiany w ustawie o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich

Art. 10 zmieniający ustawę o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich ma na celu dostosowanie jej przepisów do zmian wprowadzanych przez ustawę z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2600, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. wprowadza w art. 44b k.k. instytucję przepadku pojazdu mechanicznego lub równowartości pojazdu. W celu zachowania spójności systemowej proponuje się rozszerzenie środka wychowawczego określonego w art. 7 pkt 8 ustawy

o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich o przepadek pojazdu mechanicznego lub równowartości pojazdu.

Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. poszerza również katalog czynów zabronionych, za które odpowiedzialność karną może ponosić nieletni, który ukończył 15 lat, o art. 197 § 1 i § 5 k.k., oraz dodaje nowy art. 10 § 2a k.k. W związku z tym konieczne jest uwzględnienie zmienionej treści art. 10 § 2 k.k. i nowego art. 10 § 2a k.k. również w przepisach ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich odnoszących się do tych przepisów Kodeksu karnego.

Zmiana art. 87 pkt 3 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich ma natomiast charakter redakcyjny.

VIII. Zmiany w ustawie z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2600 oraz z 2023 r. poz. 403)

Projektowany art. 11 zmienia ustawę z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2600, z późn. zm., dalej: ustawa o zmianie k.k.2022), zaś zmiany mają charakter uspoźniający i dotyczą między innymi:

- Na mocy ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie Kodeksu karnego wykonawczego oraz innych ustaw (Dz. U. poz. 1855), od dnia 1 stycznia 2023 r. wprowadzono zmiany do art. 78 § 2 k.k. i art. 79 § 1 k.k., zaostrzając warunki przedterminowego zwolnienia skazanego, który bezprawnie utrudniał wykonywanie kary pozbawienia wolności, co zostało stwierdzone prawomocnym postanowieniem. W związku z powyższym, konieczne jest uwzględnienie zmienionej treści przepisów w art. 1 pkt. 26 i 27 zmienianej ustawy dotyczących art. 78 § 2 k.k. i art. 79 § 1 k.k., które zostały również zmienione na mocy ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie Kodeksu karnego oraz innych ustaw.
- Na podstawie ustawy z dnia 13 stycznia 2023 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego oraz innych ustaw (Dz. U. poz. 289), do art. 101 § 4 k.k. wprowadzono nowe rodzaje czynów zabronionych (art. 156a k.k. i art. 191b k.k.), dla których przedawnienie nie może nastąpić przed osiągnięciem przez pokrzywdzonego określonego wieku. Przepis ten, w brzmieniu nadawanym przez ww. ustawę, wejdzie w życie dnia 15 sierpnia 2023 r. Jednakże, w związku ze zmianami w zakresie *vacatio legis* ustawy o zmianie k.k.2022, która również wprowadza modyfikacje do art. 101 § 4 k.k. (tylko w zakresie wieku pokrzywdzonego - zmiana z 30 na 40 lat), regulacje rozszerzające zakres stosowania tego przepisu na przestępstwa z art. 156a k.k. i art. 191b k.k. zostaną usunięte z systemu prawnego. W związku z tym konieczne jest wprowadzenie poprawek

do ustawy zmieniającej Kodeks karny, tak aby treść przepisu art. 101 § 4 k.k. uwzględniała modyfikacje wprowadzone przez obie ww. nowelizacje (projektowane zmiany art. 1 pkt 36 ustawy o zmianie k.k.2022);

- Zgodnie z ustawą z dnia 22 lipca 2022 r. o zmianie niektórych ustaw w celu przeciwdziałania przestępczości środowiskowej (Dz.U. poz. 1726), która weszła w życie dnia 1 września 2022 r., kara przewidziana w art. 185 § 3 k.k. została zaostrzona z zagrożenia karą pozbawienia wolności od 2 do 12 lat na zagrożenie karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od 3 lat. Jednocześnie, ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie Kodeksu karnego oraz innych ustaw przewiduje nowelizację tego samego przepisu. Jednakże, ze względu na wcześniejsze wejście w życie ustawy z dnia 22 lipca 2022 r., aktualna treść polecenia nowelizacyjnego zawartego w ustawie z dnia 7 lipca 2022 r. stała się bezprzedmiotowa. W celu zaktualizowania tego polecenia oraz zachowania systematyki nowelizowanych sankcji przewidzianych w Kodeksie karnym, w którym karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od 3 lat zastępuje się karą pozbawienia wolności od 3 do 20 lat (projektowane zmiany art. 1 pkt 69 ustawy o zmianie k.k.2022);
- Ustawą z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie Kodeksu karnego wykonawczego oraz innych ustaw (Dz.U. poz. 1855), od dnia 1 stycznia 2023 r. wprowadzono zmiany do art. 43la § 1 pkt 1 k.k.w., rozszerzając przesłanki do udzielenia zezwolenia na odbycie kary w systemie dozoru elektronicznego także na skazanego, któremu orzeczono karę pozbawienia wolności w wymiarze poniżej 3 lat i któremu pozostało do odbycia w zakładzie karnym nie więcej niż 6 miesięcy tej kary. W związku z powyższym, konieczne jest uwzględnienie zmienionej treści przepisu art. 43la § 1 pkt 1 k.k.w., który został również zmieniony na mocy art. 10 pkt 7 lit. a ustawy o zmianie k.k.2022;
- Na mocy ustawy o zmianie k.k.2022 wprowadzono nowy art. 64a k.k., który przewiduje szczególną postać recydywy dla zbrodni zabójstwa popełnionej w związku ze zgwałceniem lub przestępstwa przeciwko wolności seksualnej zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat. W celu zachowania spójności systemowej, proponuje się uzupełnienie art. 43la § 6 k.k.w. i art. 43lla § 1 pkt 1 k.k.w. o odniesienie do nowego art. 64a k.k.;
- Na mocy ustawy o zmianie k.k.2022, wprowadzono nowy art. 10 § 2a k.k., który umożliwia pociągnięcie do odpowiedzialności karnej na podstawie Kodeksu karnego nieletniego, który ukończył 14 lat, ale nie ukończył jeszcze 15 lat, za zabójstwa

kwalifikowane (art. 148 § 2 i 3 k.k.), jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają oraz istnieje uzasadnione przypuszczenie, że stosowanie środków wychowawczych lub poprawczych nie zapewni resocjalizacji nieletniego. W związku z powyższym, projektodawca uważa za konieczne uwzględnienie tej zmiany również w art. 85 § 2 k.k.w., dodanym na mocy ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie Kodeksu karnego wykonawczego oraz innych ustaw (Dz. U. poz. 1855), który reguluje możliwość odbywania kary przez młodocianych skazanych za przestępstwo z art. 10 § 2 k.k. w zakładach karnych dla odbywających karę po raz pierwszy projektowane zmiany w art. 10 pkt 7b ustawy o zmianie k.k.2022;

IX. Przepisy intertemporalne

Projektowane art. 13, 14 i 15 ustanawiają reguły intertemporalne dotyczące zmian dokonywanych w art. 3 projektu (zmian w Kodeksie postępowania karnego), w art. 4 projektu (zmian w Kodeksie karnym wykonawczym) i w art. 9 (w ustawie dot. COVID-19)

Odnosnie do postępowań karnych toczących się w dniu wejścia w życie regulacji objętych projektem, czynności procesowe, których zmiany przewiduje projekt, zostały już wykonane zgodnie z dotychczasowym stanem prawnym, z pragmatycznych względów zaproponowano by odstąpić od stosowania zasady *lex nova* i potwierdzić w przepisie przejściowym skuteczność tych czynności procesowych, aby wyeliminować ewentualne wątpliwości.

W związku z wejściem w życie nowych rozwiązań dotyczących wykonywania orzeczeń o grzywnie, świadczeniu pieniężnym, środkach kompensacyjnych, przepadku lub zwrocie korzyści majątkowej albo jej równowartości, których przedmiotem jest kwota pieniężna, lub o kosztach sądowych, pojawiają się kwestie intertemporalne i projektodawca uznał, że w przypadku orzeczeń niewykonanych przed dniem wejścia w życie ustawy, racjonalnym rozwiązaniem będzie stosowanie nowych przepisów, które powinny usprawnić egzekucję należności. Wyjątkiem od tej zasady będzie sytuacja, gdy egzekucja należności została już rozpoczęta – wówczas nadal będą miały zastosowanie dotychczasowe przepisy. Takie rozwiązanie służy pewności prawa i zasadzie zaufania do prawa. Sąd będzie jednak zobowiązany do poinformowania organu egzekucyjnego o zabezpieczonym w sprawie mieniu skazanego nie później niż w ciągu miesiąca od dnia wejścia w życie ustawy.

Zaproponowany art. 15 zawiera przepis przejściowy dotyczący procedury, który stanowi, że czynności wykonane przed dniem wejścia w życie ustawy zgodnie z art. 15zss⁹

ustawy zmienianej w art. 9 są uważane za wykonane zgodnie z art. 131^{1a} ustawy zmienianej w art. 1.

X. Uwagi końcowe

Konkludując należy pozytywnie zaopiniować przedstawiony projekt, z wyrażonymi wcześniej zastrzeżeniami, które zasadniczo nie są przeszkodami do dalszego nad nim procedowania.